

BYSJÖBOKA

Tolv år senare

JULIA HELLSTRÖM

BYSJÖBOKA - tolv år senare

Livet går vidare

Tretton år har gått sedan Bysjöboka skrevs. Mycket har förändrats, människor har kommit och människor har gått. Här finns nu fyra gårdar med åretruntboende. Sommartid är det folk på alla gårdar. Överallt är det välskött. Per-Olof slår gräs på sommaren och plogar snö på vintern. Någon postgång finns inte längre. Numera turas de fyra gårdarna om att hämta posten på Östansjö. ”Hela Sverige skall leva” är en myt.

Snart är också de fasta telefonerna borta, då gäller det att få mobilen att fungera. Hittills har man fått söka upp en plats utanför huset. Ibland är det kallt, ibland är det mygg. Samtalen blir korta.

Byföreningen med Marianne vid rodret har införskaffat en flotte som glider fram nästan ljudlöst över Bysjöns vatten. Där kan man i glada vänners lag äta tillsammans eller fiska. På vintern används en apparat med vars hjälp man får bra skidspår.

Sommarens höjdpunkt är Bysjö café som går av stapeln i slutet av juli vid sommarlagårn nere vid sjön. Det är många människor som samlas, hemvändare och besökare från andra byar. Bakom arrangemanget står Marianne och Per-Olof Gustavsson med hjälp av frivilliga.

Dagen inleds med gudstjänst; prästen står vid lagårdsväggen omgiven av spelmän och instrument. Behovet av en reslig man med paraply (Jonas) är ibland trängande eftersom vår Herre just den dagen sänder skurar av vatten över våra huvuden. Efter den andliga spisen vidtar den lekamliga där höjdpunkten är dessa fantastiska abborrklämmor. Värda resan från Skåne. Mycket arbete ligger bakom. Tunnbröd har Marianne bakat, Per-Olof har fiskat mängder av abborrar som han sedan rökt. Färdigställandet av klämmor utförs så sent som möjligt av frivilliga krafter. Andra har bakat kaffebröd.

Kulturen har en stor plats. Dess främste utövare är Göran Stenmark. Han sjunger sina omtyckta visor och berättar historier på vårt tungomål, Jönselmåle. På väg att glömmas.

Bygdens spelmän underhåller oss på olika instrument, exempelvis dragspel, flöjt och fiol. Emellanåt avlösta av Patrik på keyboard och Per-Olof som sjunger visor vi uppskattar (Lilla vackra Anna). Amandus följer traditionen och sjunger redan inför publik. Vid vackert väder tar några en tur på flotten.

Bysjön ska leva.

Näset

Den gård som skapades för ungefär 150 år sedan av den invandrade värmlänningen Jan Persson och hans fru Gertrud från Backen har nu gått ur släkten. Göran och Mats Hedsberg sålde den till ett par från Finland, Solveig och Kaj Holmström. Den nya familjen är ett värdefullt tillskott i Bysjön. De räknar med att bosätta sig på Näset efter pensioneringen. Tills vidare är de där några veckor då och då när de kan vara ifrån sin gård i Finland. Vi känner till att de från Finland kommande är kunniga och arbetsamma utöver det vanliga. Detta har Stina och Päivi redan bevisat. Kaj påstår att han bott på Näset i ett tidigare liv. Han känner sig så hemma där.

Den gamla ladugården som fanns på farfars tid är riven. En del av virket har använts vid återuppbyggnaden av Lars-Gretas sommarlagård som står vid Wallgrens strand. Ladan intill har flyttats nära bostadshuset och används nu som garage.

På denna plats har 25 barn vuxit upp, skratt och skrik. Ingen drunknade i den närliggande ån. Unga har samlats, musik och skratt. Förbipasserande stannat, mat och kaffe serverats. Dasset som låg en trappa upp i ladugården hade fyra hål. Inte ens där saknades det sällskap. I båthuset såg vi genom springorna i golvtimret hur de små fiskarna simmade.

Mesegrytan vid stenröset, en smakbit av den varma osten. Separatoren som plingar i källarboa, där bjöds på spenavarm

mjölk. Synen av getterna på jittödden. Jenny som rodde ekan över ån för att mjölka.

En spännande gård.

Westbergs

Denna gård har undergått stora förändringar efter dessa år. Håkan dog 2007 efter flera år med Huntingtons sjukdom. Hans son Martin sålde då skogen men behöll stugan vid Lövsjön. Under dessa år fick gården förfalla. Räddningen kom när Staffan (Märta-Gretas son) och hans fru Päivi tillbringade några sommarveckor där. De bodde då i Olovs röda stuga. De byggde några hus vid stranden, en bastu var ett måste eftersom Päivi kommer från Finland. Hennes pappa var till god hjälp i byggandet.

I februari 2011 är det gamla skolhuset nedplockat och sålt till Indal och på dess plats står nu en vacker enplansvilla.

Ändamålsenlig in i minsta detalj för att underlätta skötseln av Päivis dotter Lotta. Päivis son Henrik studerar i Uppsala.

Det osannolika har hänt. Nu har Maj och Gustav-Emil fått grannar. Det finns nu två gårdar där lampan lyser i mörka kvällar. På den stora altanen mot sjön träffas vi varje sommar på grillparty, njuter av utsikten och varandras mat. Lyssnar på kacklet från glada Hedemorahöns. Vårt kackel överröstar dock deras.

Vi har så mycket att prata om.

De flesta av oss är numera bosatta många mil från hembygden, därför är detta en ovärderlig fest. Ungdomarna försvinner till bastun och kanoterna. Något liknande kan jag påminna mig från min barndom. Då var det fest den 18 september, Märta-Gretas födelsedag. Vi barn fick inbjudningskort, det var förväntan och glädje.

Staffans mormor Märta var en unik person som alltid försökte skapa något extra för barnen och föräldrarna. Lekar och sura lingon med grädde på vårens skolavslutning. Då satt mammorna i sina bästa kläder och huvuklän i den lövsmyckade skolsalen och lyssnade på sina barns färdigheter. Till skolavslutningen hade nog

de flesta av barnen fått sommarens blå tygskor med snören. Några pappor var inte närvarande. Begreppet jämlikhet var främmande.

Vid höstens skolavslutning på Bredvattnet var det Lucia-fest. Märta Westberg stod för traditionerna.

Det är en lycka för byn att Staffan är tillbaka i morfars där han känner sig hemma, och nu med familj. Päivi tillverkar det mesta, krämer, godis, stickat; ja hon kan allt. Dessutom är hon en omtänksam medmänniska.

Sommarens glädje förbyttes i sorg när budet kom att Staffans son Tobias var död. Det värsta som kan hända en förälder. För att bära den sorgen krävs styrka. Staffan har den. Hjälplosa sörjer vi med honom.

Wallgrens

Några synliga förändringar kan man inte se på gården. Maj och Gustav-Emil har blivit pensionärer men det syns inte. Hunden skäller ivrigt när någon närmar sig. Mindre nu efter att postgången ändrats. Maj och Gustav-Emil behöver inte längre åka på respektive arbetsplatser i Junsele. Sysselsättning saknas nog inte, det finns alltid mycket att göra på en gård. Bysjöengagemang på sommaren, då deras lägda mot sjön fungerar som parkeringsplats till alla besökare. De kan nu ägna mer tid till barn och barnbarn, antalet ökar ständigt. Den egna gårdsplanen är ofta fylld med barn och leksaker. Ett viktigt uppdrag har Gustav även fått som hönsvakt när Staffan och Päivi är bortresta. Man behöver goda grannar, framförallt ett ljus från grannen i mörka kvällar.

Det är älgjakt. Gustav-Emil har överlämnat jaktledarrollen till Östen Fängström, men är han kvar i händelsernas centrum. Det är på hans gård jägarna samlas, män från olika håll men alla med någon anknytning till byn. Det är till Wallgrens jägarna kommer med de skjutna älgarna som ska hängas en viss tid innan de styckas. Runt slakthuset samlas männen och diskuterar hur skotten tog, de varma djurkropparna ångar och hundarna överröstar varandra. Jag tror att stämningen är god och stoltheten

stor när de räknar taggarna. Dagens jägare är välutbildade skyttar med rätt klädsel och bil som transportmedel. Så annorlunda mot gångna storheter som Kalle Fängström, Ingemar Edlund, Emil Holmqvist, Johan Eriksson, Fritjof Wallgren och alla de andra som utrustade sig med matsäck och brännvin, gick långa sträckor, några tog båten. Med den skulle de frakta hem de skjutna älgarna. Bysjöboern blev deras hem en vecka. En efterlängtd vecka som de såg fram emot år från år.

Den känslan lever visst kvar hos dagens älgjägare som åker många mil för att komma till en utkyld sommarstuga för att delta.

Kjerfens

Här är mestadels tomt. Asta och Reidar levde sina sista år på ett äldreboende i Älvsjö. Det var tunga år att vara skild från hembygden. Ständigt fick Asta frågan från Reidar: ”Ska vi inte åka hem snart?” De kom så småningom hem, i en urna. Reidar dog 2009, Asta 2010.

Nu är det sonen Lars med fru Gunilla och deras son Mats med fru Lena som är där så ofta de kan. Mats och Lena firade sitt bröllop här och har två barn, Emma är född 2009 och Colin 2013. Några reparationer behöver de knappast ägna sig åt. Allt var i perfekt skick när Asta och Reidar lämnade gården. Asta hade bestämt och Reidar genomfört det. En lyckad kombination av smak och skicklighet.

Vid sjön ligger flotten, flitigt använd för fiske och nöje. Att vistas där är säkert en oas i jämförelse med livet i Stockholm. Tydligt är att gårdens fortlevnad är tryggad.

Jonkes

Här bor Yvonne och Åke Söderkvist med sönerna Patrik och Fredrik. Yvonne är en av de tre systrar som tidigare ägde gården tillsammans. Åke är pensionär vilket gör att han kan vara här i längre perioder. Här pågår ständigt nya byggprojekt. Hammarlagen hörs vida omkring från morgon till kväll. Överallt

renoveras och förbättras det. Adolf Byström skulle inte känna igen sig.

Möjligen sin ladugård, som helt skymmer utsikten mot sjön, den ladugård som hans mamma Andrietta aldrig hann ta i bruk.

Patrik och Fredrik tillhör de utvalda. De är nämligen med i jaktlaget. En tidig morgon när Patrik känner ett trängande behov av frisk luft går han ut. Ute på trappan stannar han och tittar till vänster. Intill jordkällaren får han syn på en björn som förskräckt ändrar riktning och springer in i skogen. Den luttrade älgjägaren drar sig tillbaka in i stugvärmen. Möten med björn är inte längre någon ovanlig upplevelse i byn.

Jag önskar att björnar och vargar förflyttades till Skansen eller Gotland.

Lappåsen

Tiden då Gunnar och Julia bodde här tre månader varje sommar är förbi. Gunnar dog 2010 i Nacka. Christina dog 2007 i Norge.

Gunnars sista sommar blev 2009. Då han kunde vara ute med barn och barnbarn i motorbåten och fiska. En solig dag satt han på flotten omgiven av familjen med termos och smörgåsar. Tillsammans med Jenny begravde han en gökunge, som tidigt en morgon med stor kraft flugit in i väggen på Storstugen. Kistan var en papplåda klädd med lite gräs.

De veckor vi var ensamma fanns alltid Marianne och PO med sin omtanke.

Nu är det Oskar och Petter som med hjälp av Lars Gösta och Gete har ansvaret för Lappåsens fortlevnad. Även den övriga familjen finns där när semestrar och sommarlov medger. Det är med glädje man ser det goda samarbetet.

Oskar har utökat familjen med fru Linda och barnen Albin född 2006 och Ellie född 2009. Han behöver inte sakna sällskap på traktorn, både Albin och Ellie är intresserade och Linda deltar gärna i arbetet utomhus. Oskar är från tidig barndom insatt i allt. Petters föresats är att klara allt. Ordning och reda är ett måste.

Fr.v: 1:a raden: Petter, Margareta, Gunnar, Julia, Lars Gösta, Lasse och Erik. Övriga fr.v: Kjell, Harriet, Gustav-Emil, Maj, Guje, Jon, Carlos, Zara, Karin, Margita, Bengt, Annagreta, Hans-Ingvar, Oskar, Stina, Linda, Ulf, Per-Olof, Marianne, Patrik och Lina.

Tidvis finns han i sin skrifvarstuga, Bröggstugen. Han ser sig som den nya Petter på Lappåsen. Petter och Arvid är goda liemän, och Erik visar på röjsågens möjligheter. Lasse tror fortsatt på yxan.

Zara kommer med sin man Alex, bonusdottern Molly född 2007 och dottern Juli född 2012. Ytterligare en tillgång på Lappåsen. Det sägs att Alex hanterar lien som en hel karl. Karin och Susanne fiskar gärna och plockar blåbär till den paj de sedan bakar till allas förtjusning. Gujes besök är både välkommet och välbehövt.

Som den kommande äldre generationen tar Lars Gösta och Gete huvudansvaret. Lars Gösta är igång före frukost och bara kvällens mygg kan jaga in honom. Gete har som dåtidens kvinnor det fulla ansvaret för allas bästa, först och sist. Undantaget är att hon badar före frukost. Tid för fiske behövs och gäddan ska ugnstekas.

Oskar är den förste älgjägaren på Lappåsen. Hans mormors far kunde inte ens åse gårdsslakten. Beda fick vara behjälplig och vispa blod. På den tiden gick Kalle Fängström mellan gårdarna,

och djuren slaktades utanför sin lagård. Inga plågsamma djurtransporter.

Oskar kan se fram emot avkopplande jaktperioder under hösten tillsammans med barndomsvännen Micke, ibland även med svärfar, då helt utan störande kvinnor och barn. Ingen tv, bara en stjärnspäckad himmel och tystnad.

Jaktveckans festmåltid bjuder Marianne och PO på. Den gemensamma jägarmåltiden har de i Jonkes. Oskar är den siste som lämnar Lappåsen på hösten och måste därför tänka på allt inför vintern: båten, vattensystemet, råttbehandling, fönsterluckor; Lappåsen får gå in i vintersömn. Björnen vandrar i stillhet runt husen.

Om gammal sed upprätthållits hade Johans son Ove varit den rättmätige ägaren, men liksom sin far blickar han långt bortom bergen; resan till Lappåsen ena dagen, nästa dag därifrån. Men då växer det igen.

Lappåsen är 110 år och mina oldebarn är femte generationen.

Backen

Stamhemmanet Backen blomstrar. Jonas har snickrat och förbättrat den ena byggnaden efter den andra. Han är mycket skicklig. Caisa ordnar och skapar trivsel. Bröllop mellan Patrik och Lina hölls här sommaren 2010.

Jonas och Caisa är paret som lyckas göra det bästa av det mesta. De är bosatta i Östersund men kommer ofta hem till Backen. PO håller vägen framkomlig hela året.

Även Backe-Stinastugan har fått liv. Caisas syster Ulla och hennes man Josef bor där och bidrar till sommartrivseln i byn.

Från sin himmel ser Anders Ersson att Kajsa är tillbaka och ingenting kan vara bättre.

Valletorpet

En rörlig plats där något alltid är på gång både ute och inne. Här bor två pensionärer. På papperet endast. I övrigt är allt som

tidigare. Full fart. Som goda sångare är de båda en stor tillgång i kyrkokören. Verksamheten på gården är utökad med höns och kycklingar samt tupp, vars galande ser till att ingen försover sig. Tunnbröd bakas varje vecka i bagarstugan vilket snabbt försvinner vid lördagens torgförsäljning.

Marianne har så många planer. Trädgården blommar och där finns det mesta av nyttiga grönsaker och bär. Hon väver och målar om möbler, kanske finns där en annan kulör att prova. När någon besöker sina hus under kalla årstider har Marianne varit där och satt på värmen.

Därutöver har hon ansvaret för byföreningens verksamhet och dess kontakter med myndigheter. Ansvaret för sommarens stora evenemang, Bysjöcaféet fordrar mycket planering. Det var också hennes initiativ att flytta och bygga upp Lars-Gretas sommarlagård. En lagård korna idag skulle rata, byns nya mötesplats är alldeles för människoanpassad.

Bakom förverkligandet av hennes planer står ofta PO. Han funderar ibland på vilohemmet i Resele när arbetsuppgifterna blir för många. Pensionärlivet får vänta. Reinfelt kan vara belåten.

Som tidigare uppskattad lärare på Skyttegymnasiet i Östersund har han inte släppt skyttet utan åker på tävlingar från norr till söder.

Men tid finns även för givande avkoppling som jakt och fiske. Givande i ordets rätta bemärkelse eftersom PO har övernaturliga förmågor. Han skjuter flest älgar och får mängder av fisk där andra inte får ett napp. Håka-Olle skulle ha avundats honom, hans ramsor räckte inte till. Ingen har dock lyckats höra om PO läser några hemlighetsfulla ramsor.

Deras son Patrik är äpplet som landade någonstans i närheten av trädet. Med samma energi och skicklighet som sina föräldrar har han intagit Erkes Nyböjje tillsammans med familjen, fru Lina och barnen Amandus, född 2007 och Ida, född 2009. Deras skrik och skratt kan inte dämpa hammarslagen som talar om att här byggs och repareras. Med gamla metoder och tålmodigt arbete. PO är ofta närvarande. Bastun ligger lägligt vid ån. Därutöver går Lina och Patrik på närliggande myrar och plockar hjortron. Vilket

får mig att tänka på morfar Ingemar, även han känd för bärplockning. Patriks musikaliska begåvning och hans sång har vi glädje av på Bysjö café.

Svenssons

Här är förändringen stor. Nils-Erik dog 2003. Stina gör sitt bästa att ta hand om gården trots att hon nu bor i Näsåker. Kanske kan det faktum att hon är finska vara en förklaring. Vill man nå henne kan hon möjligen sitta på traktorn. Tjänsten som sjukgymnast i Junsele är indragen som så mycket annat. Arbetet utövar hon nu på vänner och bekanta som uppskattar hennes kunskaper. Ulf, Moa och Eva är vuxna, de utbildar sig och arbetar söderut, men besöker hemgården när tiden tillåter.

Under Nils-Eriks sista sommar kom han ofta till Lappåsen. Det var en betydligt lugnare, cancersjuk Nils-Erik. Borta var hans tidigare tuffhet liksom hans fortkörning. Han hade ofta en bunt visböcker med sig och bad Erik och Petter att sjunga ur dem. Petter spelade på dragspel och Erik på gitarr. Vid ett tillfälle blev han bjuden på köttfärssås och spagetti. Lite motvilligt satte han sig ned vid bordet. Efteråt sa han att han egentligen inte gillade köttfärssås, men att denna var den godaste han smakat. Ett fint beröm till Oskar som tillagat den.

Hemma stod sågen stilla och bilarna förblev trasiga. Arbetsdagen var slut. Omkring sig hade han familjen.

Pelles

Här bor Hans-Ingvar. Under sin verksamma tid bodde han i Sollefteå. Han är släkt i fjärde led med Anders Ersson, som kom till Bysjön från Lövsjön - den ursprungliga Bysjösläkten som också Lappåsfolket tillhör. Hans-Ingvars farfar Pelle var bror till Getrud Greta, Julias farmor. Så lever Anders Ersson vidare i två gårdar.

Hans-Ingvar tillhör en jägarfamilj, från farfar Pelle till dottern Harriet. Nu är hans liv som jägare över sedan flera år. Hans

dotter Harriet har också lagt undan bössan. Familjens jägartraditioner är brutna. Inga minkar finns längre på gården, men Hans-Ingvar är den perfekta djurskötaren när grannarna är ute på sina resor. Hedemorahönsen välkomnar hans lugna stämna.

Huset är i perfekt skick, renoverat och utbyggt. Större nu än när de bodde fem här. Trivseln sitter i väggarna, den varma atmosfären från den tid när Johan satt vid bordet och Ada bjöd på kaffe och plopsen. Trots att Johan led av svår ledgångsreumatism var här alltid glädje och aktivitet. Johan var en duktig konstnär, en autodidakt. Han målade landskap och djurmotiv och skulpterade trägubbar i klass med Döderhultarn. Sommaren 2009 var hans skapelser till glädje för alla som besökte Bysjö café och kunde se utställningen i sommarlagårn vid sjön.

I Hans-Ingvars snickarverkstad, Bylaska, som enligt gammal tradition är tapetserad med tidningar, tillverkar han allt från barnstolar till fågelholkar och kistor. Hans farfars bror Ante Byström var också känd som en duktig möbelsnickare på 1800-talet.

Bränna

I den lilla idyllen på Bränna nere vid vattnet bor Hans-Ingvars dotter Harriet med sin man Bengt Viberg och de tre döttrarna Annika, Malin och Cecilia, som nu är vuxna. Det mesta av sin fritid tillbringar Harriet och Bengt här. De har ännu långt kvar till pensionen. När den tiden kommer blir de förhoppningsvis åretruntboende. Ofta syns de i båten på väg mot holmen, motion eller fiske. Grillplatsen på holmen är tillgänglig för alla.

Livet är inte bara en fridfull avkoppling utan kan även bjuda på spänning när björnen kommer på besök. När detta händer går Harriet in i huset. Björnen känner sig då ovälkommen och går tillbaka in i skogen.

Tidigare var Harriet med i jaktlaget. Men nu har farfarsfar förlorat inflytandet över sina ättlingar.

Torpet

Denna gård ligger ensam omgiven av skogen, Bysjöån flyter i dess närhet. Hit kom på 1800-talet Sven Sjöberg från Sunnansjö med sin fru Maria från Näset. Här i skogen började de bygga sitt första hem. Här hände tragedin på torpet, som Zara skrivit om i Bysjöboka. Ytterligare en tragedi inträffade här, då ett ungt par dog i spanska sjukan, Lovisa och Fabian Åström. Kvar blev deras tre barn. Elsa, och Gösta togs om hand av sin moster Maria på Östansjö, medan Erik kom till sin morbror Sven Sjöberg i Sunnansjö. Elsa var endast åtta månader

En ljusare tid inleddes då Sofia och Amandus Edlund flyttade hit. Amandus kom från Östansjö och Sofia från Junselevallen. Fem barn fick de. Musik och en varm stämning präglade familjen. Både Amandus och pojkarna Ingemar och Henning spelade dragspel. De var självskrivna musiker på bjudningsbaler och tillställningar. Ingemar, den äldste var enligt min syster Gertrud den snyggaste mannen i Europa. Hon var berest.

Den nuvarande ägaren till Torpet heter Christer Gustafsson och är son till Birgitta Edlund. Man tror nästan att hans morfar, Ingemar, har återuppstått. Här på torpet händer saker. Det renoveras och återskapas till det ursprungliga, samtidigt som det moderniseras i köksregionerna. Denne unge Christer är en händighetens mästare. Han har växt upp i Laholm och är fortsatt boende där. Trots den långa resan dit tillbringar han all sin fritid på torpet. Tillbaka i fädrens spår. Han är en stor tillgång för alla bybor, som kan få råd och hjälp när någonting inte fungerar.

På ett moln, strax intill Anders Ersson sitter Maria och Sven Sjöberg och gläds över gårdens fortlevnad. Den gård de röjde och byggde upp i slutet av 1800-talet.

***Julia Hellström, nedskrivet och sammanställt år 2014,
det år jag miste förmågan att själv kunna läsa en text***

Gamstugan på Lappåsen innan den revs och flyttades till sin nuvarande plats nära *grinna* mot byn, Okänd målare i mjölktråg. Två av björkarna står ännu kvar. Sedan 1932 står *storstugan* på denna plats.

I detta hus föddes Julia en julidag 1926. Hon minns hur hon som litet barn råkade bli instängd i den lilla sovkammaren i *fårsta*, till vänster på bilden, blev desperat och slog sig fri genom det lilla fönstret mot sjön.